

Interjú Csóka Györggyel, az ERTI Erdővédelmi Osztályának vezetőjével

– Osztályvezető lettél.

– Igen. Ez a feladat szakmailag és emberileg is komoly kihívás, hiszen az elődeim mindkét vonatkozásban jó magasra rakták a mércét. Ugyanakkor az erdővédelem az erdészeti tudomány egyik legfontosabb szelete. Hogy mennyire az, azt napjainkban is észlelhetjük, hiszen az elmúlt év erdőkárai, vagy akár a tátrai viharkárok is igazolják, hogy az erdővédelem és az erdők egészségi állapotának vonatkozásában sok probléma, illetve sok tenivaló van. Egyébként nemrég készült el az osztályunkon az ez évi prognózis könyvecske, melyben minden évben összegezzük az előző évi erdőkárokat, és előrejelzéseket teszünk a tárgyévi erdőkárokról vonatkozóan. Jól láthatjuk benne, hogy az erdővédelmi prognózis több mint 40 évtizedes történelme során 2004-ben regisztráltuk a legnagyobb kiterjedésű erdőkárokat. Ez elsősorban a gypjaslepke rekorddöntő tömegszaporodásának tudható be. Ugyanakkor már az is világos, hogy 2005-ben sem maradunk erdővédelmi problémák nélkül.

– Mutatkozz be a szélesebb olvasóközönségnek.

– 1961-ben születtem erdészcsaládban. Édesanyám erdőmérnök, édesapám is erdész volt, mindkét nagyapám is szakmabéli volt. Ásotthalmon nőttem fel, édesanyám az ottani szakiskolában tanított, édesapám pedig az Ásotthalmi Erdészetről volt kerületvezető erdész. Sajnos már egyikük sem él. Mindig is biológiai érdeklődésű voltam. Már gyerekkoromban is a csellópókok párbaosztása, lepkek üldözése, a békagyűjtés, halászat, és különböző rendű és rangú fegyverekkel (csúzli, fűvócsó, íj, légpuska) való vadászat tudott lázba hozni. A fegyverrel való vadászat láza egyébként már teljesen kihűlt bennem. A Szakiskola parkja és az Ásotthalom környéki erdők nekem mint kisgyerekeknek szinte végtelennek tűntek.

Szegeden, az Erdészeti Szakközépiskolában érettségiztem 1979-ben. A pályaválasztás igazán nagy kérdést nem jelentett. Már csak azért sem, mert az Országos Szakmai Tanulmányi Verseny első helyezettjeként felvételiznem sem kellett. Így kerültem 1980 szeptemberében Sopronba, ahol életem legszebb

nyolc évét töltöttem el. Azért nyolc évét, mert a diplomázás után három évig Igmándy Zoltán tanszékén voltam tudományos ösztöndíjas ami egy külön ajándéka az életnek, mert egyébként minden soproni percemet ajándéknak tekintek. Az első pillanattól kezdve nagyon jól éreztem magam, és világosan tudtam azt is, hogy soha ilyen jó dolgom nem lesz. Most, 44 éves fejjel persze tudnék okosakat mondani, hogy mit és hogyan kellett volna másként csinálni, de hiszem, hogy az a 8 év úgy volt jól, ahogy volt, semmit nem akarok elfelejteni belőle, nem is bántam meg belőle semmit.

– Mi volt a fő témád?

– Az eredeti témám a tölgy nagylepkék elleni környezetkímélő védekezés volt, de azután egy kicsit elsodródtam a fenyőkon élő nagylepkék felé. Az idő tájt 1986-87-ben zajlott Pakson egy jelentős fenyőpohók (*Dendrolimus pini*) tömegszaporodás. Ez elég ritka volt nálunk, korábban csak a 60-as évek második felében Hegyeshalom mellett jegyeztek fel hasonlót. Ennek és a többi fenyőkon élő nagylepkének az elterjedésével, életmódjával, kártételével foglalkoztam behatóbban. Ebben a témában védtem meg 1989-ben az egyetemi doktorátusomat, 1991-ben pedig a kandidátusi értekezésemet is.

1988. szeptember 1-jén feleségemmel, Hírka Anikóval – aki szintén erdőmérnök – együtt kerültünk az ERTI Gödöllői Állomására. Anikó akkor még az Ökológiai Osztályra, én pedig az

Erdővédelemre. Az Erdővédelmi Osztályon olyan emberektől tudtam tanulni, mint Pagony Hubert, Szontagh Pál, Tóth József, Leskó Katalin. Jóska volt a közvetlen főnököm, aki mindenkor – néha még kissé elvarázsolt ügyeimet is támogatta.

Itt bekapcsolódtam, a magyar erdők egészségi állapotának monitoring jellegű vizsgálatába, különösen a tölgyesek egészségi állapota, illetve az azt befolyásoló tényezők foglalkoztattak. Mivel fiatal kutatóként még viszonylag kevés adminisztratív feladat terhelt, több időm volt foglalkozni a tölgyeken élő rovarokkal, közülük is főként a gubacs-darazsakkal.

1995-ben kerültünk át Mátrafüredre, mivel akkor az Intézet vezetése újra-élesztette a korábban bezárt Mátrafüredi Kísérleti Állomást. Jelenleg is itt élünk és dolgozunk. Az Állomás ma már nagyrészt egybeesik az Erdővédelmi Osztállyal.

– Nem éreztél kutatói, szakmai feltételeket?

– Bondor Antal főigazgatósága alatt kerültem az intézethez, mint említettem, osztályvezetőm Tóth József volt.. Nem tudok más nevében nyilatkozni, de én semmiféle illet nem éreztem. Azt biztos állíthatom, hogy a mi osztályunkon a segítőkész, támogató, pozitív hozzáállás dominált. Korábban az Egyetemen Igmándy Zoltán is nagyon nagyvonalúan kezelte a dolgainkat. Még csak a halvány gyanúja sem merült fel soha annak, hogy valamilyen ötletemet vissza akar fogni.

Nem panaszkodhatom, mert munkámat nemcsak az Osztályon, hanem a tágabban vett erdészszakmában is támogatták. Könyveim megjelentetésében számottevő szerepet játszott erdőgazdaságok és egyes kollégák személyes támogatása is. Van olyan barátom, erdőmérnök kolléga – nevezzük néven Horváth Jenőt – aki saját alapítványa terhére támogatta jelentős összeggel eddigi könyveimet.

– Milyen kiadványaid jelentek meg?

– Első könyvem a „lepkehernyós” volt, ami magyar nyelven jelent meg. Utána következett három további könyvecske (Gubacsok, Xilofág rovarok, Levélaknák-levélaknázók). Ezek már kétnyelvűek (magyar-angol). Stílusuk félig

szakmai, félig populáris. Magam is meglepőnek tartom, hogy ennek ellenére elég gyakran idézik őket külföldön is, ami nyilván nagyban köszönhető a kétnyelvű szövegnek. A „Gubacsok” című munkát kb. 4 földrész mintegy 20 országában citálták már.

Egyik jelentős munkámnak tartom a *Hirka Anikóval* és *Csikó Zsolttal* együtt készített „Az erdővédelem magyarországi szakirodalmi CD-ROM-ot. Ez igazán sziszifuszi munka volt, de úgy érzem, hogy aki erdővédelemben akar egy kicsit mozgolódnni annak nagy hasznára van. Mintegy 15 idegen nyelvű, és valamivel több magyar nyelvű könyvfejezet megírásában működtem közre. Magyar és külföldi kollégák együttműködésével szerkesztettem két nemzetközi konferencia kiadványát. Jelenleg egy tölgy rovarokkal foglalkozó könyvön dolgozom, illetve egy angol és egy magyar barátommal – kb. 20 európai szerző közreműködésével – európai tölgy gubacsdarázs monográfiát szerkesztünk. Kb. 70 körül van a magyar nyelvű szakcikkeknek, tudományos cikkeknek a száma, és számos ismeretterjesztő cikket is írtam.

Több helyen (pl. Kecskeméti Arborétumban, Ópusztaszeri Nemzeti Emlékparkban, Hetényegyházi Erdei Iskolában) lehet találkozni általam szerkesztett vagy a közreműködésemmel létrejött elsősorban rovarügyi, erdővédelmi tárgyú poszterekkel. „Legsúlyosabb” hobbim a fotózás, amit igen jól lehet hasznosítani a tudományos munkában, de az ismeretterjesztésben is.

Sok előadást tartok az OEE helyi csoportoknál, erdőpedagógiai szemináriumokon, ha módom van rá, akár általános iskolákba is örömmel elmegyek. Szilárd meggyőződésem, hogy az erdő és a természet szeretetére leginkább úgy lehet valakit ránevelni, ha tiszteletet ébresztünk benne az iránt, aminek a védelmére akarjuk nevelni. Ezt pedig leginkább úgy tehetjük, ha apró, hétköznapi csodákat mutatunk neki. A gyerekeket nem hangzatos kijelentésekkel, szabályok és törvények felsorolásával lehet rávenni arra, hogy óvják a környezetüket. Megmutatsz nekik egy rovar, hogy mit és milyen ügyesen csinál, hogyan rejtőzködik a fatörzsön az a lepke, hogy beleolvad a környezetébe, akkor ráébred, hogy ez egy csodálatos színes, ragyogó, érdekes világ, amit tisztelni kell, és érdemes óvni, védeni.

– *Ha máról holnapra az Erdészeti Tudományos Intézet megszűnne, megérezné az erdő?*

– Kitűnő, bár kissé provokatív

kérdés... Az egészségügy, az oktatásügy és a tudomány is olyan dolog, amit látványosan rövid távon lehet hanyagolni. Azt, hogy az oktatás és az egészségügy hogyan működik, mindannyian jól látjuk. Hogy a tudományra mennyit fordítanak mindenféle hangzatos bejelentések ellenére, azt mi kutatók, személy szerint a saját bőrünkön érezzük. Ha azt mondjuk, hogy nem kell olyan információ, ami mondjuk a környezeti változások trendjeire, illetve ennek az erdőre gyakorolt hatására vonatkozik, ha kijelentjük, hogy nem kell folyamatos, megbízható tényekre alapozott vélemény a magyar erdők egészségi állapotára vonatkozóan, ha nem szükséges tudományos megalapozottság a jelentős volumenűnek ígérkező erdőtelepítési programhoz, ha azt mondjuk, hogy ehhez nem kell termőhelyi alapinformáció, hogy ehhez nem kellene szakmai koncepciók, akkor biztosan lehet nélkülözni az erdészeti kutatást is. De azért úgy gondolom, hogy ez nem volna túlzottan bölcs hozzáállás...

Az egyes kutatási területek eredményeit vajon figyelembe veszi-e a másik kutatási terület? Gondolok itt az erdőművelési tárgyban elért eredményekre, melyeknek ellenére mégis nem megfelelő termőhelyen ezer hektár számban létesültek monokultúras fenyvesek, melyekben ezer károsító tömeges fellépését az erdővédelmi kutató nyilván teljes biztonsággal előre jelezhet, s mégis megtörténtek ezek a melléfogások.

Hagy mondjak erre egy szemléletes példát, bár lehet, hogy elsőre egy kicsit zavaros lesz. Az én gyerekkoromban az ászothalmi körzeti orvos, aki a családnak jó barátja volt, az első köhíntésemre antibiotikumot írt, mert úgy gondolta, hogy ez a legjobb, amit tehet az én érdekében. Most már az én gyerekeimnek nem az első köhíntésre írják fel azt az antibiotikumot. Magyarul: változnak egy adott témával kapcsolatban az információink, ismereteink, és ennek megfelelően a hozzáállásunk. Mostanra bizonyosodott be szerintem elég látványosan, lásd tátrai viharkárok vagy borsónyi jégkárok, meg a gyapjaslepke tömegszaporodás, hogy a nagy kiterjedésű monokultúrákat létrehozó erdőgazdálkodás hosszabb távon nemigen tartható fent. Erdővédelmi szempontból legalább is bizonyosan nem.

– *Jó, de az is a tudósok asszisztálásával jött létre ...*

– Bárhol, ahol a magyar erdők jelenlegi egészségi állapotáról beszélnek, elmondom, hogy a történetet Trianonnál kell

elkezdeni, ahol ugye erdeink 86%-át, fenyveseink 98%-át elvesztettük. Nagyon komoly társadalmi igény volt az – és ezt a szakmánk azt hiszem, legjobb tudása szerint és becsülettel szolgálta – , hogy a fahiányt a lehető legnagyobb mértékben pótolja. Csak ugye ezenkívül nyilván olyan helyekre is kerültek olyan állományok, melyek nem oda való, hosszú távon nemigen tarthatók fenn. Azt hiszem, hogy most egy másféle helyzet van, mások a társadalmi elvárások is, most már látjuk, hogy a stabilitás, a többcélúság, az ökológiai diverzitás sokkal fontosabb, mint 20-30 éve...

– *Igen, de én arra gondolok, hogy ez miért nem belülről indukálódott, miért a természetvédelem, sokszor kétségtelenül túldimenzionált, nyomása kellett mindebbez.*

– Én nyilván elsősorban a saját szakterületemről, az erdővédelemről tudok beszélni. Nem értek egyet azzal, hogy a természetközelség gondolatát külső erőknél kellett kiereszokolniuk. Habár az erdészeti gyakorlat sok vonatkozásban kétségtelenül eltávolodott ettől, ezek a felismerések a szakmán belül már jónéhány évtizede megszülettek. Ha *Győrfi János* 40-50 éve megjelent írásait olvasod (pl. Erdészeti rovaran, Erdővédelem), félreérthetetlenül megjelenik bennük, hogy hosszú távon mit tehetsz az erdők stabilitásának, egészségi állapotának megőrzése, javítása érdekében. Ezek az iránymutatások pedig szinte teljesen egybeesnek a természetvédelem mai elvárásaival. Azt gondolom, hogy az erdővédelemmel foglalkozók, de úgy hiszem, hogy az intézetben belül a többi diszciplína művelői is elég jól átlátták, hogy alapvetően a természetesség a fenntarthatóság egyik alappillére. Nem akarom magamat Győrfi Jánoshoz, Pagony Huberthez, Szontagh Pálhoz, Tóth Józsefhez hasonlítani, de miként ők is, magam is többször elmondtam és leírtam már, hogy min kellene változtatni ahhoz, hogy 50-100 év múlva stabilabb, egészségesebb, változatos erdeink legyenek, amik egyben a sokrétű társadalmi igényeket is jobban szolgálják.

– *A kutatóintézetben egymás eredményeit felhasználva összedolgoztok?*

– Azt hiszem, hogy egyre inkább. Nyilván volt és van is egy bizonyos elszigetelődés, de én úgy látom mostanában ez már oldódik. Annál is inkább, mert a pályázati rendszer is erre ösztökél minket. Olyan jellegű pályázati források vannak, melyeket egyedül nemigen lehet elnyerni, melyek már egy osztály

lehetőségeit, kapacitását is meghaladják. Tehát intézetben belül és kívül is, sőt egyre inkább nem csak hogy országos, de a nemzetközi együttműködés is meglehetősen fontos. Igazából azt hiszem, hogy mi most kezdjük azt tanulni, amit Nyugat-Európában a kutatók elég régen megtanultak, hogy Európa és az egész világ egy közös laboratórium.

– *Mi az, amit a magyar erdészek a nagyvilágnak példaképként állítanak, amit a nagyvilág tanulhat tőlünk. Vagy legalábbis egy helyeslő fejbillentéssel elfogadnak.*

– Kritika érheti a magyar erdők egészségi állapotát. Nagyrészt egyetértek azokkal akik erdeink természetességi állapotát nem tartják optimálisnak. Annál is inkább, mert az erdők egészsége és természetességi állapota szorosan összefügg. Ezzel együtt Európa jelentős része előtt nincs mit szégyenkeznünk. A velük való összehasonlításban erdeink még változatosnak mondhatóak, és jelentős területű összefüggő erdőségeink is vannak. Az Északi-középhegységben például lehet száz kilométert gyalogolni úgy, hogy végig erdőben haladj. Ezt nem minden európai ország mondhatja el magáról. Nyilván nem versenyezhetünk mondjuk a norvég, finn vagy svéd erdőkkel, de diverzitás szempontjából ezekkel szemben sem kérdéses az előnyünk. Persze a kihívás éppen az, hogy saját viszonyainknak, lehetőségeinknek megfelelően javítsuk erdeink természetességét, és egészségi állapotát is.

– *Európa- vagy világszerte a magyar erdészeti kutatásnak van tekintélye, respektje?*

– Van és egyre inkább van. Persze ehhez az kell, hogy mozogjunk, nemzetközi konferenciákon vegyünk részt, vagy olyanokat rendezzünk, idegen nyelven publikáljunk stb. Az Erdővédelmi Osztályon az utóbbi 8 évben két nagyon sikeres nemzetközi konferenciát rendeztünk, amelyen húszon fölüli országból voltak résztvevők. Természetesen ezt az elismertséget, az eredményességet folyamatosan fent kell tartani. A nemzetközi szinten nem lehet túl sokáig régi eredményekre, megfakult publikációkra alapozni.

– *Mi lesz az ars poeticád az osztály élén? Mit csinálnál egy kicsit másképp, újszerűbben, amibe tételezzünk fel egy optimális mecenatúrát.*

– Emberi hozzáállás vonatkozásában nem kell sokat változtatni, hiszen egy-szerű, de jó receptet hagytak rám elődeim. Ez pedig egyszerűen így szól: támogasd kollégáidat, segítsd, ösztönözd a fiatalabbakat, mert az ő sikereik

által te magad nem kevesebb, hanem több leszel. A szakmai munka szempontjából egy kicsit újszerű a helyzet, hiszen az Osztály struktúrája számottevő változáson ment keresztül, és ezek a változások még korántsem fejeződtek be. A Mátrafüredi Állomás most nagyrészt egybeesik az Erdővédelmi Osztállyal, bár néhány kollégánk földrajzi „diaszpórában” dolgozik. Hosszabb távon az Osztály egész személyi állományát Mátrafüreden képezem el. Korábban voltak a regionális állomások, ahol minden szakterületnek volt képviselője. Én úgy gondolom – szerencsére az intézet vezetése is –, hogy ma már a szakterületek szerinti koncentráció a szerencsésebb.

Talán a személyi feltételek a legfontosabbak, mert hiába van gyönyörű, korszerű laboratórium, ha nincs benne aki a lombikot rázogattja, és akinek ötletei vannak, hogy mit és hogyan kéne csinálni. Szóval elhivatott, a szakterület iránt már-már „beteges” érdeklődést

mutató kollégákat szeretnék az Osztályon látni. Akiket nem a jelenléti ív, hanem belső késztetésük inspirál a munkavégzésre. Ez egyébként elődeimre, és az Osztály jelenlegi maroknyi stábjára is jellemző. Infrastruktúrában is sokat kellene fejlődjünk. Ha a szükséges fejlesztéseket végre tudjuk hajtani, akkor biztosan olyan kutatóegység leszünk (illetve maradunk), amit a hazai erdészet és a nemzetközi szakközönség is elismer. Aminek eredményeit az erdőkezelő (beleértve a magánerdő-tulajdonost), az oktatás és a tudomány is hasznosítani tudja. Szeretnénk folytatni az „erdővédelmi szakkönyvtár” sorozatot, amit a szakma jól fogad és igényel is. Erre vonatkozóan számos ötletünk van. A kiadványokkal, előadásokkal a megszerzett ismereteket akarjuk továbbadni. A tudományos eredményeket használja a gyakorlat, éljen vele a magyar erdők hasznára.

– *Köszönöm az interjút!*

Pápai Gábor

Rakk Tamás: Göröngyös égi és földi utakon Mongóliában

„Kalandos kukucska, ennek nevezném a Telihold a Kilimandzsáro felett, a Tűzözőn és hóvihar és a Göröngyös égi és földi utakon Mongóliában című könyveim műfaját. Az ember jár-kelel a világban, bekukucska ide, bekukucska oda, változó benyomások érik melyek hatására gondolatok, vélemények formálódnak és olyan összefüggések világosodnak meg, amelyek egy helyben ülve sosem mutatkoznának.

A kalandos kukucska tartásának hát velem, aztán amikor elfogy az én monológom, folytassa ki-ki kedve és vérmérséklete szerint a kedves kukucska és ha felfedez valamit, amit addig nem ismert vagy nem látott, bátran mondja el környezetének. A tapasztalatok szülte véleményét mondja el bátran, hisz’ egyedül így formálódik, így lesz érthetőbb a világ és válhat egyre gazdagabb életünk” írja a könyv fülszövegében a szerző. A mongol vadászútról készült könyvben bőséges fotóillusztráció segít felidézni a szerző élményeit, hangulatát, melyről amolyan „rakktamásosan” olvashatunk. Igazi élményt és szórakozást a vadászolvasóknak nyújt, akik a félszavakból is értenek. Sajátos nézőpontból ismerhetjük meg a távoli Mongólia pusztáit, hol valószínű honfoglaló őseink ősei nyar-

galásztak zsákmány után. Vadászembereknek Mongólia azon kevés országok egyike lehet, ahol még nem denaturálódtak a zsákmányszerzéssel kapcsolatos és szükségszerű tevékenységek.

Kukucska hát a könyvbe, akit e sejtelmes ország vadvilága csábít.

Megrendelhető a szerzőnél.

Pápai Gábor

Videokazetta Fekete István örökségéről

Fekete István szellemi örökségét és hagyatékát ma több múzeum, emlékhely őrzi. A film bemutatja a göllei, a dombóvári, az ajkai múzeumot, a Diás-szigeten és a Rózsa kunyhóban lévő emlékszobát. Megismerkedhetünk olyan emberekkel, akiknek életét Fekete István művei alakították. Elkísérhetjük az író utolsó útjára, amikor 2004 augusztusában végső nyugalomra helyezték szülőföldjén, a Somogy megyei Gölle temetőjében.

A film hossza 50 perc, készítette a Kommunikáció-Natura Bt., telefon: 06 20 462 3867

Digit-D Stúdió,

telefon: 06 20 914 36 56